

B O G A N M E L D E L S E R

Harold K. Charlesworth: The Economies of Repressed Inflation. George Allen and Unwin Ltd. London 1956. 126 sider. Pris 13 s. 6 d.

Bogen er vist det første forsøg på at give en samlet beskrivelse og analyse af problemerne omkring en undertrykt inflation. Grundlaget for analysen er de britiske erfaringer i årene 1945—49. Fremstillingen har et væld af detaljer — her kan der kun blive tale om at tage enkelte problemer op.

Charlesworth slår fast, at den undertrykte inflation forårsages af:

- 1) den opsamling af likvid kapital, som krigstidens vareknaphed og restriktionspolitik har påtvunget lønmodtagere, selvstændige og selskaber.
- 2) Regeringens forsøg på under hensyn til den fortsatte vareknaphed at opretholde eller endog forøge denne utilsigtede opsparing.

Midlerne er velkendte, såsom rationering af forbrugsvarerne og et bevillingssystem for investeringerne.

Om virkningerne af denne politik fremhæves blandt andet:

Arbejdsudbudet bliver mindre. Når man har tjent nok til at købe rationen af forbrugsgoder, vil man være utilbøjelig til at tage yderligere arbejde, med mindre der findes et tilstrækkeligt tiltrækkende frit marked, eller et sådant marked kan forudses oprettet indenfor en overskuelig tid.

På grund af rationeringen skulle forbrugssammensætningen efter teorien afvige fra den optimale. Det er dog især de højere indkomster, det går ud over, da folk med lavere indkomster i hovedsagen vil være bedre stillet end, om inflationen fik frit løb.

Fordelingen af produktionsfaktorerne mellem de forskellige anvendelser vanske-

liggøres, fordi prismekanismen er sat ud af kraft. Knapheden medfører en tendens til hamstring, f. eks. ved at virksomhederne holder større arbejdsstyrke, end den øjeblikkelige produktion kræver.

Charlesworth viser, hvorledes disse og andre kræfter i det lange løb sætter sig legalt igennem som omkostningsstigning og dermed som prisstigning. Han beskriver ligeledes, hvordan ulovlige prisstigninger kan foregå over den »sorte børs«.

Den undertrykte inflation er kun een af flere måder, hvorpå efterkrigstidsproblemerne kunne have været løst. Andre metoder er:

1. åben inflation
2. inddragning af de købelystne formuer ved en engangsskat
3. kraftig øgning af produktiviteten og dermed af vareudbudet.

Efterkrigstidens politik har da også visse indslag af disse løsninger.

Ved bedømmelsen af resultaterne af den undertrykte inflations politik fastslår Charlesworth, at for så vidt politiken gik ud på gennem restriktioner at påtvinge lønmodtagere og selvstændige en af dem uønsket opsparing, havde man kun i mindre grad heldet med sig. De utilsigtede opsparede formuer fra krigens tid blev stærkt nedbragt i løbet af perioden. Dog er dé antagelig først endeligt afviklet omkring 1951, hvilket indiceres ved, at den private nettoopsparing steg meget betydeligt i 1952.

Den del af politiken, som gik ud på at begrænse fagforeningernes lønpres, lykkedes derimod i langt højere grad. Det er sikkert her på sin plads at tilføje, at succesen må ses i forbindelse med den omfattende priskontrol og med den begrænsning af de velstillede forbrug, som rationeringen medførte.

B O G A N M E L D E L S E R

Harold K. Charlesworth: The Economies of Repressed Inflation. George Allen and Unwin Ltd. London 1956. 126 sider. Pris 13 s. 6 d.

Bogen er vist det første forsøg på at give en samlet beskrivelse og analyse af problemerne omkring en undertrykt inflation. Grundlaget for analysen er de britiske erfaringer i årene 1945—49. Fremstillingen har et væld af detaljer — her kan der kun blive tale om at tage enkelte problemer op.

Charlesworth slår fast, at den undertrykte inflation forårsages af:

- 1) den opsamling af likvid kapital, som krigstidens vareknaphed og restriktionspolitik har påtvunget lønmodtagere, selvstændige og selskaber.
- 2) Regeringens forsøg på under hensyn til den fortsatte vareknaphed at opretholde eller endog forøge denne utilsigtede opsparing.

Midlerne er velkendte, såsom rationering af forbrugsvarerne og et bevillingssystem for investeringerne.

Om virkningerne af denne politik fremhæves blandt andet:

Arbejdsudbudet bliver mindre. Når man har tjent nok til at købe rationen af forbrugsgoder, vil man være utilbøjelig til at tage yderligere arbejde, med mindre der findes et tilstrækkeligt tiltrækkende frit marked, eller et sådant marked kan forudses oprettet indenfor en overskuelig tid.

På grund af rationeringen skulle forbrugssammensætningen efter teorien afvige fra den optimale. Det er dog især de højere indkomster, det går ud over, da folk med lavere indkomster i hovedsagen vil være bedre stillet end, om inflationen fik frit løb.

Fordelingen af produktionsfaktorerne mellem de forskellige anvendelser vanske-

liggøres, fordi prismekanismen er sat ud af kraft. Knapheden medfører en tendens til hamstring, f. eks. ved at virksomhederne holder større arbejdsstyrke, end den øjeblikkelige produktion kræver.

Charlesworth viser, hvorledes disse og andre kræfter i det lange løb sætter sig legalt igennem som omkostningsstigning og dermed som prisstigning. Han beskriver ligeledes, hvordan ulovlige prisstigninger kan foregå over den »sorte børs«.

Den undertrykte inflation er kun een af flere måder, hvorpå efterkrigstidsproblemerne kunne have været løst. Andre metoder er:

1. åben inflation
2. inddragning af de købelystne formuer ved en engangsskat
3. kraftig øgning af produktiviteten og dermed af vareudbudet.

Efterkrigstidens politik har da også visse indslag af disse løsninger.

Ved bedømmelsen af resultaterne af den undertrykte inflations politik fastslår Charlesworth, at for så vidt politiken gik ud på gennem restriktioner at påtvinge lønmodtagere og selvstændige en af dem uønsket opsparing, havde man kun i mindre grad heldet med sig. De utilsigtede opsparede formuer fra krigens tid blev stærkt nedbragt i løbet af perioden. Dog er dé antagelig først endeligt afviklet omkring 1951, hvilket indiceres ved, at den private nettoopsparing steg meget betydeligt i 1952.

Den del af politiken, som gik ud på at begrænse fagforeningernes lønpres, lykkedes derimod i langt højere grad. Det er sikkert her på sin plads at tilføje, at succesen må ses i forbindelse med den omfattende priskontrol og med den begrænsning af de velstillede forbrug, som rationeringen medførte.

Til slut sammenligner Charlesworth den undertrykte inflation i 1945—49 med perioden 1950—54, hvor englænderne gik tilbage til penge- og finanspolitiske metoder til dæmpning af efterspørgslen. Han finder, at produktivitetstigningen i den sidste periode har været meget stor — antagelig større, end hvis man havde fortsat den undertrykte inflations politik.

Overfor denne konklusion kan man anføre, at vel har produktivitetstigningen været stor (delvis forårsaget af de investeringer, der blev foretaget i den undertrykte inflations periode); men lønstigningerne har også været meget store, hvorfor den samlede samfundsopsparing og investering ikke er steget nævneværdigt. Følgelig er de økonomiske langtidsvirkninger af 50-ernes politik problematisk. Det synes iøvrigt at være et alment træk, at fagbevægelsens lønpolitik skærpes, når de direkte restriktioner afvikles. Hvor en arbejderregering søger at løse de økonomiske problemer alene ved penge- og finanspolitiske midler, vil der derfor ofte opstå alvorlige uoverensstemmelser mellem arbejderparti og fagbevægelse. En arbejderregering vil derfor nok stå sig ved at opretholde de direkte restriktioner, så længe det overhovedet er muligt.

*Niels Nørregaard.**

* Sekretær i Skattedepartementet.

Gunnar Olsen: Hovedgård og bondegård. Udgivet af Udvalget for Udgivelse af Kilder til Landbefolkningens Historie. København 1957. Pris kr. 35.00.

Bogen indeholder resultaterne af arkivar Gunnar Olsens studier over et særdeles centralt problem i vor økonomiske historie, nemlig stordriftens udvikling i det danske landbrug i tiden 1524—1774. Den pågældende afhandling indbragte forfatteren den filosofiske doktorgrad i december i fjor.

Emnet har et par gange tidligere fristet historikerne. Også økonomerne har givet et par bidrag til løsning af problemet. Fremfor alt har statistikerne og landbrugshisto-

rikeren Henrik Pedersen på dette område ydet en indsats, man stadig bygger på. Det gælder f. eks. hans i Historisk Tidsskrift, 8. rk. VI, offentliggjorte artikel »Historisk-statistiske Undersøgelser over Danmarks Landboforhold i det 17. Århundrede« og hans grundlæggende undersøgelser over matrikuleringen i 1688, »De danske Landbrug 1688«.

Disse tidligere undersøgelser over stordriften i dansk landbrug led imidlertid af den fælles svaghed, at de kun var øjebliksbilleder, illustrerende forholdene på et eller andet tilfældigt tidspunkt, hvor et særligt let tilgængeligt talmateriale gjorde det fristende at dykke ned. Undersøgelser af denne art må naturligvis lade mange problemer vedrørende udviklingsforløbet uløste. Det gælder f. eks. det meget vigtige spørgsmål om en tidfæstning dels af stordriftens gennembrud og dels af de talrige hovedgårdsnedlæggelser. Man har længe vidst, at der i middelalderen fandtes mange hovedgårde, som senere er forsvundet. Hvornår blev disse hovedgårde nedlagt? Et tredje betydningsfuldt spørgsmål har heller ikke kunnet løses gennem den hidtidige ret tilfældige udnyttelse af det eksisterende talmateriale, nemlig påvisningen af årsagerne til de stedfundne ændringer i godsmassen.

Det er bl. a. spørgsmål som de nævnte, forfatteren har sat sig for at løse i den foreliggende afhandling. Målet er nået gennem benyttelse af et imponerende stort og gennemgående grundigt gennearbejdet kildestof af talmæssig art, for størstedelens vedkommende stykket sammen af utrykte enkeltkilder, opsporet i Rigsarkivet, de forskellige landsarkiver, Det kongelige Biblioteks håndskriftssamling o. l. Dette grundmateriale er efter systematisering i nogle omfattende bilagslister (siderne 289—368) blevet underkastet en videre statistisk bearbejdning og endelig fremlagt i form af en række teksttabeller, der danner afhandlingens egentlige rygrad.

De resultater, der kan aflæses af tabellerne, har i meget væsentligt omfang øget vor viden om stordriftens fremtrængen indenfor landbruget her i landet. For det